

4 PRINCIPY VOJENSKÉHO UMĚNÍ

Od samotného počátku „uvědomělého – nebo spíše plánovitého“ válčení si vojevůdci a posléze vojenští teoretici kladou otázku, zda existují obecně platné principy války, které lze jasně definovat a hlavně aplikovat na všechny typy vojenských střetů. Význam slova princip pochází z latinského slova „principium“ což znamená základní myšlenka, zásada, hlavní, výchozí teze, ideje, zásady jakéhokoli učení (teorie) z nichž lze odvodit jiné zvláštní zákony, jimiž se řídí nějaké děje, nebo v souladu s nimiž se uskutečňuje praktická činnost v dané oblasti (Klimeš 1981: 558). Postupně jsou nacházeny a rozvíjeny některé zásady, jejichž naplnění má být podmínkou pro dosažení vítězství. Postupně vzniká soubor principů války nebo tak jak je tento pojem chápán dnes – principů vojenského umění. Jejich definování, rozvoj a aplikace je tradičně jednou z nejvíce diskutovaných problematik mezi vojenskými teoretiky. Zkoumání principů vojenského umění probíhá paralelně s všeobecným rozvojem vědy a je s ním úzce propojen. Jedná se o neuzavřený proces, který je ovlivňován celou řadou faktorů stojících uvnitř i mimo vojenství nebo vojenskou vědu. Dlouhým vývojem, který trvá více než 2500 let, dospěla vojenská věda k celé řadě principů vojenského umění, jejichž výčet se neustále mění se změnami charakteru soudobých válek a budou se jistě měnit a doplňovat i ve válkách budoucích.

Lze však konstatovat, že s postupujícím rozvojem vojenské vědy byly definovány základní principy, jejichž platnost je ověřena historickými zkušenostmi sahajícími až do antiky, ale také průběhem válek a konfliktů soudobých.

4.1 Základní principy vojenského umění

Základní principy vojenského umění, které jsou také nazývány principy války, případně vojenské strategie nebo strategie obrany státu, na kterých se, téměř bez výhrad shodují uznávané autority, jsou: **ekonomie sil, volnost jednání a soustředění úsilí**. Do takto jednoduchých slov se postupně podařilo shrnout praktické zkušenosti a teoretické práce mnoha autorů zabývajících se touto problematikou. Tyto principy nacházejí uplatnění, s jistými modifikacemi, také v úrovni operační a taktické.

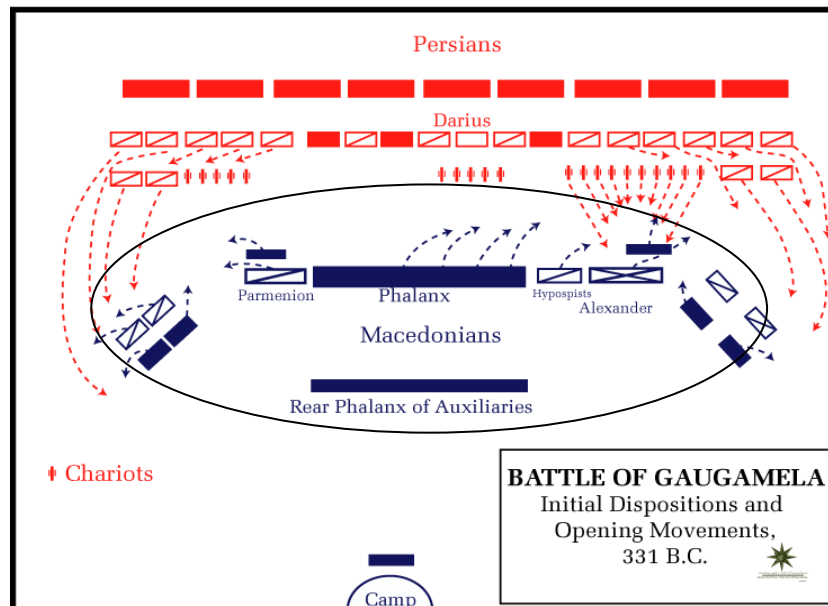
Ekonomie sil

Obecně lze tento princip shrnout následovně: *Jedná se o zajištění splnění úkolu související s bojovou činností jen nezbytně nutným množstvím sil a prostředků.*

Tento princip nacházel uplatnění již dávné minulosti válčení. Lze to doložit na obrázku 4-1, (v oválu jsou jednotky Alexandra Makedonského, jejichž podélné ale i hloubkové rozmístění umožňuje jejich zapojení do jednotlivých fází bitvy) tedy na schématu jedné z nejvýznamnějších bitev starověku a tou je bitva u Gaugamel mezi Perským králem Dareiem a makedonským Alexandrem Velikým v roce 331 př. n. l. Záměrné naplnění tohoto principy je patrné u Alexandra, jehož síly byly zhruba třetinové (někteří autoři uvádějí pouze pětinové) oproti silám perského krále Dareiose. Alexandr však dokázal zapojit do boje prakticky všechny své bojovníky, zatímco velká část vojáků perských do boje vůbec nezasáhla. **Alexandr** v této

bitvě použil taktický plán, jaký byl v celých dějinách použit poté jen několikrát. Spočíval v tom, že se rozhodl upoutat na svých křídlech co největší množství perských sil. Cílem bylo vytvořit mezeru v perské linii, kde by pak mohl osobně udeřit proti Dareiovi, stojícímu ve středu perského vojska. Aby plán vyšel, bylo nutné přesné načasování a součinnost celého makedonského vojska. Svým křídlům nařídil Alexandr stočit se zpět pod úhlem 45 stupňů, aby tak mohly snáze zachytit útok mnohem početnější perské jízdy. Na tyto manévry zareagoval Dareios tím, že zahájil útok na roztažená Alexandrova křídla. Po útoku vozů vyslal Dareios do bitvy první linii pěchoty a jízdu. Úderem Peršanů na pravé makedonské křídlo ale vznikla mezi Béssovým křídlem a Dareiovým středem mezera. Přesně na to Alexandr čekal a svoji těžkou jízdu připravil na rozhodující útok na střed perských linií. Jízda ve tvaru obrovského klínu zaútočila na perský střed a za ní postupovali lehkooděnci. Tento klín pak vrazil do oslabeného perského středu. Bésos ztratil spojení s Dareiem a aby přešel obklíčení, začal ustupovat. Samotnému Dareiovi nyní hrozilo odříznutí. Alexandr se ale nemohl pustit do pronásledování Dareia, protože musel pomoci oddílům Parmeniona na levém křídle. Alexandrův útok na perský střed vytvořil mezeru, do které pronikla perská a indická jízda. Jenže místo napadení Parmenionovy falangy a jejího obklíčení se vydala vyplenit makedonský tábor. Tam byla zničena Alexandrovou zálohou a částmi sil, které provedly útok proti středu Perské sestavy.

Při plánování bitvy evidentně Alexandr počítal se zasazením všech svých sil a jasně jim stanovil úkoly. Důležitým prvkem bylo časové a prostorové sladění jednotlivých aktivit jednotlivých částí jeho sil. To umožnilo jejich plné využití v jednotlivých fázích bitvy.

Obrázek 4-1 Schéma rozmístění jednotek před bitvou u Gaugamel (zdroj Wasson)

Naplnění tohoto principu je možno nalézt i v dalších válkách a bitvách historie. Jako příklad lze uvést bitvu u Slavkova ze strany Napoleona, která dokázal využít všech dostupných sil na bojišti a v plánu bitvy kalkuloval i postupně přicházejícími jednotkami sboru maršála Davouta

posilujícími právě křídlo Napoleonovy sestavy u Telnice a Sokolnic. Tento kalkul významně přispěl k Napoleonovu vítězství. Pravým opakem pak bylo uspořádání útočících koaličních kolon Rusko-rakouských, které neumožnilo zapojení do boje velké části jednotek.

Přímým důsledkem snahy o naplnění principu ekonomie sil byl přístup Německa k přípravě a vedení 2. světové války v prvním období, kdy německá armáda útočila proti celkově silnějšímu nepříteli (Francie, Sovětský svaz). Němečtí generálové však dokázali přečíslovat protivníkovu vojska v rozhodujících úsecích, ve kterých vedly průlomy vedoucí k obklíčení nepřátelských armád.

Princip ekonomie sil bude i v budoucnu nacházet své plné opodstatnění a může být chápán v několika rovínách:

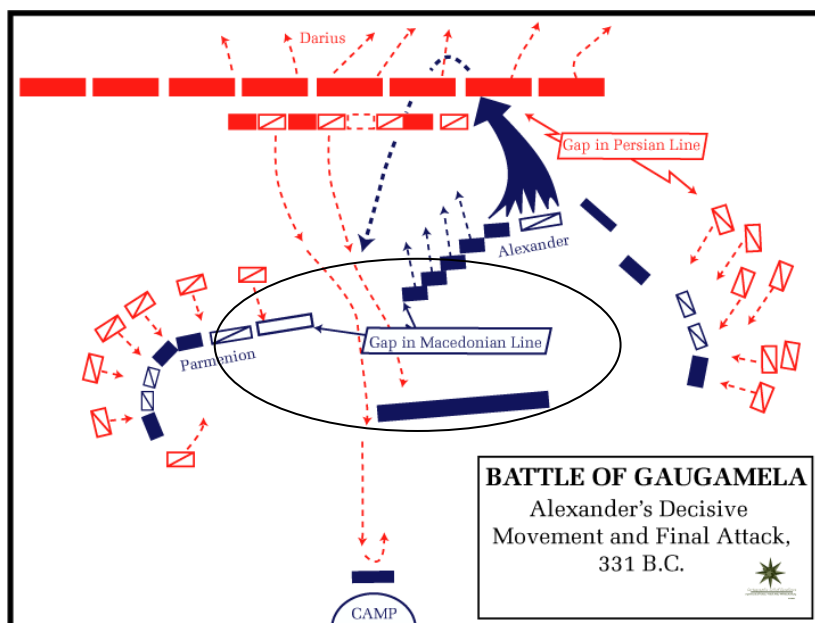
- Zasazení sil do operací jen v nezbytném rozsahu a s podporou zajišťující splnění úkolu, ale i minimalizující náklady a ztráty. Tato rovina ekonomie sil bude do značné míry zajištěna zvládnutím koncepce vedení operací s požadovaným výsledkem.
- Výstavba ozbrojených sil na pragmatické základě, tedy k rozhodujícím úkolům plněným v době míru, i když může jít i o úkoly bojové, zejména mimo teritorium státu a k naplnění spojeneckých závazků v době míru.
- Účinný systém mobilizačního a operačního rozvinutí pro případ možného vzniku rozsáhlého konfliktu ohrožujícího ČR a její spojence. Takový systém může umožnit snížení nákladů spojených především s údržbou nákladných a rozsáhlých obranných systémů, jejichž využití je v době míru velmi málo pravděpodobné a lze je pořídit v době do vzniku konfliktu (v čase daném varovnou dobou). Předpokladem je efektivní zpravodajství se schopností predikce doby napadení.

Volnost jednání

Princip volnosti jednání vyjadřuje všechny snahy k eliminaci faktorů omezujících vlastní iniciativu a poddání se vůli protistrany. I tento princip lze zevšeobecnit do tvaru: *Volnost jednání omezuje vliv protivníka na schopnost jednat (manévrovat, reagovat) vlastních vojsk a naopak ponechává jim plnou možnost reagovat na měnící se situaci.*

Také tento princip a jeho naplnění lze jasně vidět na počínání armády pod velením Alexandra Makedonského v bitvě u Gaugamel a to především ve fázi, kdy se míjí útoky obou stran. Na útok Dareia reaguje druhý sled a jednotky vyčleněné v záloze jako obrana tábora a jsou schopné díky volnosti manévru (vlastní volnosti, kdy nejsou zavázány do boje) proniknout perské jednotky eliminovat. To je patrné z obrázku 4-2.

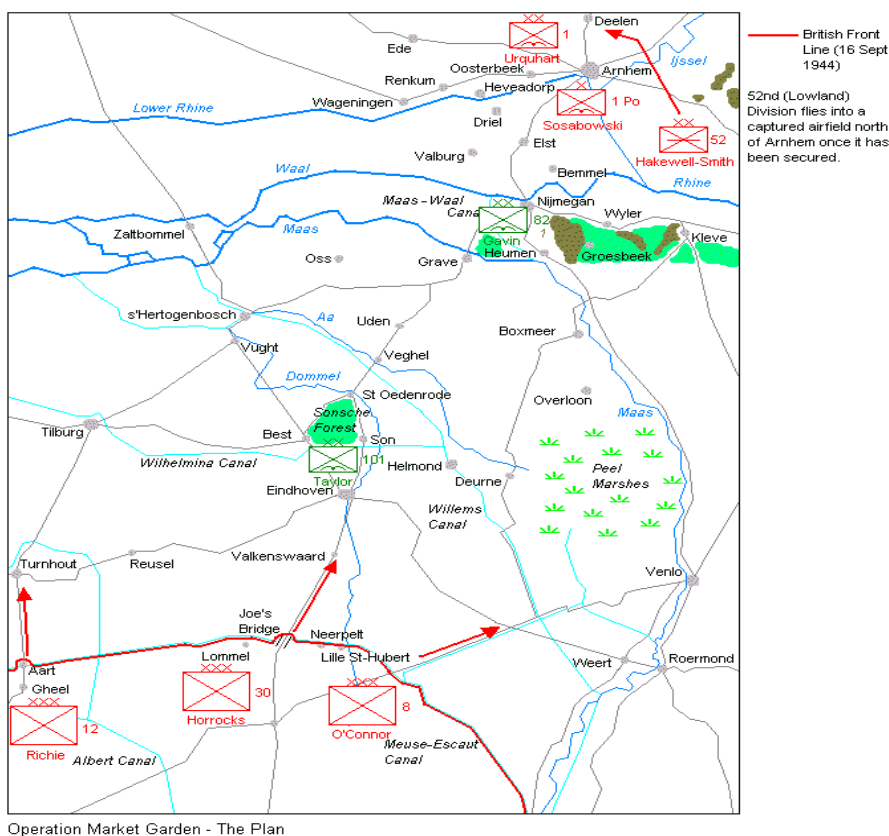
Naopak naprostá ignorace a nepochopení významu tohoto principu je možno vidět na operaci Market Garden provedené v září roku 1944.

Obrázek 4-2 Plán bitvy u Gaugamel - druhá fáze s vyznačenými jednotkami, které likvidovali proniknuvší perské jednotky (zdroj Wasson).

Na konci srpna 1944 vytlačily spojenecké armády Němce z Francie. Spojenecké velení usoudilo, že průnik zemědělským krajem jižního Holandska může usnadnit rozhodný manévr, který by německé síly rozdělil. Proto byla připravena dosud nejsložitější výsadková operace celé války. Operace MARKET GARDEN měla dvě fáze, a měla posloužit k získání všech mostů v úzkém koridoru, který se táhl 100km do Holandska, od Eindhoven až do Arnhemu na severu. Po získání Arnhemu chtěli spojenci obejít německou obranu na Zigfridově linii, a přejít Rýn. Byl to odvážný plán, velmi riskantní, ale pokud by se podařil, válka by mohla během několika týdnů skončit. Plán operace je na obrázku 4-3.

Skutečnost, že princip volnosti jednání spojenci nebudou moci v průběhu operace naplňovat, byla plánovačům jasná. Spoléhali na moment překvapení a na nepřipravenost německých jednotek a na absenci tankových jednotek v prostoru plánované operace. Průběh však ukázal, že se jeho podcenění tvrdě vymstilo. Spojenecké jednotky se pohybovali ve velmi úzkém koridoru, bez možnosti obejít problematické úseky. Plán byl postaven na obsazení klíčových mostů a jejich udržení, na možnosti průběžně posilovat jednotky bojující v izolovaných prostorech a na rychlosti jejich postupného propojení. Již nenaplnění jednoho důležitého předpokladu mohlo vážně ohrozit úspěch operace. V případě operace Market Garden se však nepodařilo naplnit téměř žádný předpoklad a výsledek tomu odpovídal. Základním problémem však byla naprostá absence variant plnění úkolu a tím možnost udržet vlastní iniciativu. Neúspěch této operace znamenal faktickou ztrátu iniciativy spojenců na Západní frontě a tím prakticky stabilizaci fronty na dlouhé měsíce. Němcům tak byl vytvořen prostor k provedení operace v Ardenách v lednu 1945.

Obrázek 4-3 Plán operace Market Garden
(zdroj Operation Market Garden, 17-27 September 1944)

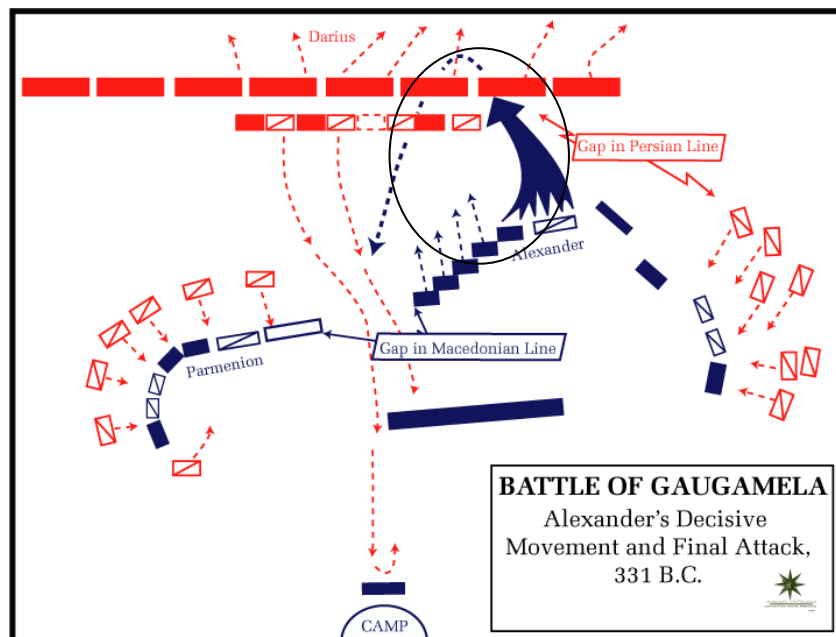
V současné době chápeme tento princip (ve vztahu k České republice a její obraně) následovně:

- Volnost v rozhodování o způsobu zajištění obrany, výstavbě ozbrojených sil a jejich použití. To musí být zajištěno odpovídající koncepcí obrany, legislativně i systémem mezinárodních smluv s dostatečnou volností garantující rozhodovací autonomii i v rámci bezpečnostních a obranných struktur, ve kterých ČR působí.
- Zasazení sil jen v nezbytně nutné míře s dostatečnou zálohou sil a prostředků pro případ nutné reakce na změnu situace nebo jiný prostor či typ ohrožení. Se snižováním množství disponibilních sil a prostředků, v důsledku jejich zasazování se současně snižuje i možnost realizace principu volnosti jednání.

Soustředění úsilí

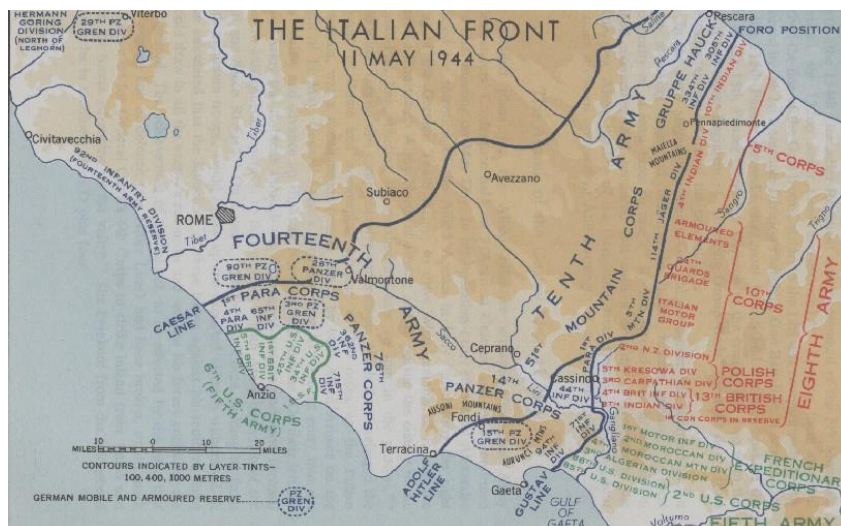
Je to třetí ze základních principů vojenského umění. Vyžaduje jednak vytvoření převahy sil a prostředků nad nepřítelem na nejdůležitějším směru, na rozhodujícím úseku a v rozhodující době, jednak soustředění a manévr palbou mohutných palebných, především jaderných prostředků rozmístěných na velkém prostoru (Názvoslovná norma, 1983: 219). Zjednodušeně řečeno využít všech dostupných sil a prostředků k dosažení převahy v rozhodujícím bodu nebo prostoru, ve kterém je operace vedena.

Tak jako v předešlých případech lze doložit naplnění toto principu v Alexandrově přístupu k vedení bitvy u Gaugamel jak je patrné z obrázku 4-4, na kterém je zvýrazněno soustředění úsilí Alexandra Makedonského zaměřené proti stanovišti krále Daria.

Obrázek 4-4 Druhá fáze bitvy u Gaugamel s naznačeným soustředěným útokem Alexandra Makedonského proti pozici krále Daria (zdroj Wasson)

Tak jako u minulých principů i zde je možné nalézt negativní příklad a tím může být vylodění u Anzia neboli operace Shingle. Byl to pokus spojenců obejít a záhy obklíčit německé pozice na Gustavově linii v Itálii, necelých 150 km na jih od Říma. Samotné vylodění Němce překvapilo a vrchního velitele německých sil v Itálii Alberta Kesselringa velmi znepokojilo, neboť v oblasti se nenacházely téměř žádné síly schopné vylodění čelit. Generál Lucas, se souhlasem generála Clarka však nevyužil moment překvapení a rozhodl se nejdřív posílit předmostí. Tato přestávka poskytla Kesselringovi čas a prostor reagovat. Pokus o průlom Gustavovy linie nakonec skončil zoufalým bojem o předmostí. Velící generál tedy nevyužil své převahy k soustředění úsilí proti německým jednotkám na Gustavově linii, která se nacházela asi 50 km jižněji a kde probíhaly boje v oblasti Monte Casino. Nedokázal ani přetnout komunikace umožňující zásobování bojujících německých jednotek. Situace z února až května 1944 ze západního pobřeží Itálie je na obrázku 4-5. Jedná se o jednu z mnoha ukázek přílišné opatrnosti velitele, která mnohdy hraničí s alibismem a možná i zbabělostí. V konečném důsledku takové jednání vede k prodloužení boje a tím i zbytečnému růstu ztrát.

Obrázek 4-5 Situace v Itálii v květnu 1944
(zdroj portál Palba)

Z uvedených příkladů plyne, že princip soustředění úsilí je do jisté míry syntézou obou předešlých principů tedy volnosti jednání a ekonomie sil vzhledem k současné realitě může být vyjádřen v následujících rovinách:

- Stanovení jasných priorit v orientaci obrany, výstavbě systému obrany a obzvláště ozbrojených sil, jakožto rozhodujícího prvku systému.
- Použití ozbrojených sil k řešení rozhodujícího úkolu tak, aby nedocházelo ke tříštění úsilí, prodlužování zasazení, zvyšování zdrojové náročnosti, ztrátám apod. Další souběžně plněné úkoly je potřebné připouštět jen velmi uvážlivě.

4. 2 Historický vývoj principů – praktické uplatnění

Každá lidská činnost prochází v průběhu dějin určitým vývojem, který není vždy přímočarý. To je dáno přirozeným průběhem civilizační křivky a s tím spojeným nerovnoměrným vývojem v různých částech světa. Zatímco o prvopočátcích vojenství a válek nám dávají informace jen archeologické vykopávky, ve druhém tisíciletí př. n. l. se nám dostává prvních písemných informací o bitvách a válkách především z Egypta, Chetitské říše a v neposlední řadě z bible. Jedná se však spíše o popisy oslavující vítězného panovníka. S rozvojem písemnictví a také filosofie se hromadí i informace o umění vést války. Za kolébku strategie je považováno antické Řecko. Řecko tvořil až do nástupu makedonské dynastie archipelag menších či větších městských států, které mezi sebou bojovali. V podobné situaci však byla v polovině prvního tisíciletí i Čína, která procházela obdobím „válčících císařství“. V obou zemích se ale také rozvíjela filosofie a vzdělanost obecně spojená s potřebou zaznamenávat události, rozebírat je a dedukovat obecné zákonitosti. A tady lze spatřovat skutečný základ vojenské teorie či vědy. Filozofové (vojáci) se pokoušeli nalézt odpovědi na otázky proč ten či onen vojevůdce zvítězil a jiný byl naopak poražen – jinými slovy hledali pravidla či principy vojenského umění které vedou k vítězství.

Od prvopočátků do 16. století

Období rozvoje vojenského umění v sobě zahrnuje dvě zcela rozdílné části světa, Evropu a východní Asii a také dvě období gradace – do poloviny prvního tisíciletí našeho letopočtu a úpadku, který byl překonán v Evropě až v období renesance.

Sun-Tzu (ale také Sun-Wu, Sunzi atd.) jsou jména vzniklá transkripcí z Čínštiny pravděpodobně nejstaršího teoretika vojenského umění. V jeho díle „O umění válečném“ lze nalézt první zmínku o principech vojenského umění. Tento čínský generál žijící v pátém století před naším letopočtem považoval za vrchol vojenského umění vítězství dosažené bez boje. V jeho spisu, který se skládá z třinácti knih (velmi krátkých) jsou zmíněny následující principy:

- Vítězství bez boje;
- Vyhýbání se konfrontaci s hlavní silou protivníka, využití jeho slabín;
- Oklamání a zpravodajská převaha;
- Rychlost a flexibilita;
- Ovlivňování akcí protivníka k prosazování vlastních záměrů;
- Velení příkladem. (Galatík a kol., 2008: 61)

Neméně zajímavé jsou však další myšlenky obsažené v jeho díle. Velkou pozornost věnuje charakteristice ideálního vojevůdce, která by měl být moudrý, lidský, odvážný, respektovaný a dovedl by pozitivně ovlivňovat své podřízené. Podle něj by mělo být hlavním cílem vojenského tažení dosažení rychlého a rozhodujícího vítězství, protože dlouhá válka opotřebovává armádu i stát. Jeho dílo bylo pro Evropu objeveno na počátku 20. století a je důkladně studováno ve všech vojenských školách vyspělých zemí a myšlenky v něm obsažené byly aplikovány například Mao Ce Tungem v průběhu války s Čankajškem ve 20. a 30. letech a generálem Giapem v obou Vietnamských válkách v 50. a 60. letech 20. století.

Ale i v evropských podmínkách vznikají již ve starověku teoretická vojenská díla. Jedním z jejich autorů je Řek **Xenofón** (430-353 př.n.l.) který ve svém díle „O Kýrově vychování“ koncipuje myšlenku, že válečné umění spočívá v umění zachovat si volnost. Tato myšlenka byla znovu pozvednuta až na přelomu 19. a 20. století (Galatík a kol., 2008: 62). I další antičtí vojevůdci a myslitelé postupně kladli základy vojenské vědy. Jsou to například:

- Onesándros (1. století n. l.) Která zavádí pojem „stratego“ cemuž odpovídá, v našem výkladu, slovo manévr;
- Alelianus Tacticus (2.století n.l.), který ve svém díle shrnuje znalosti z oblasti vojenství své doby. Do podvědomí Evropy se dostává na sklonku renesance a vychází z ní například vojenská organizace a způsob použití vojsk švédského krále Gustava Adolfa.
- Vegetius Renátus Flávius (383-450), který ve svém díle *Nárys vojenského umění* shrnul poznatky z oblasti vojenství z antického Řecka a Říma. Jsou zde zahrnuta základní pravidla války, taktika boje, organizace jednotek atd. Toto dílo umožnilo poznat úroveň vojenského umění antických říší dalším generacím.

Následníkem staré antické Římské říše byla středověká Byzanc. Tento stát, který existoval více než 1000 let, vedl za dobu své existence nespočet válek. Jedním z jeho nejúspěšnějších vládců a vojevůdců byl císař Maurikios (539-602). Jeho přínosem do vojenské vědy byl vojenský manuál *Strategikon*. Ten lze bez nadsázky nazvat první učebnicí vojenství, ve dvanácti kapitolách dává návod jak budovat armádu, jak ji doplňovat, ale také na co se musí soustředit pozornost velitele na strategické úrovni. Zcela bezprecedentní je kapitola XI., kde je rozebírána

charakteristika okolních národů (potenciálních nepřátel) z hlediska jejich možností vést válku proti Byzanci.

Období středověku je z hlediska písemných dokladů a filosofických prací na téma vojenství velmi skoupý. Za zmínku stojí „Polní řád husitského vojska“ z roku 1423, který je připisován **Janu Žižkovi**. Husitský vojevůdce v mnohém ohledu předbíhal svou dobu, ať už šlo o využití terénu, dosud nevídané nasazení palných zbraní v polních bitvách, nebo dosažení maximální součinnosti všech druhů vojsk. Přiznal nevýhody defenzivní taktiky, využívání vozové hradby, vyvažování rychlostí a tím i překvapivostí ústupu nebo postupu. Ničení živé síly protivníka v bitvě i při pronásledování přinášelo značný psychologický účinek. V Žižkově vojenském řádu byla rovněž vyjádřena pravidla chování bojovníků v boji, za pochodu i odpočinku.

Hledání principů vojenského umění v 16. – 19. století

V období mezi 16. a 19. stoletím se Evropou šíří nová kultura, nový přístup k člověku, umění, architektuře, technice a také k vojenství. Podobně jako se v antice rozvíjelo vojenství nejvíce v rozdrobeném Řecku, tak v renesančním období je to Itálie, skládající se z mnoha států a státečků, které mezi sebou vedou nekonečné boje. Proto je logické, že největší vojenský teoretik této doby pochází právě z Itálie. Jedná se o Niccola Machiavelliho. 17. století je poznamenáno třicetiletou válkou, která z hlediska vývoje vojenského umění nepřinesla žádný pozitivní efekt. 18. a 19. století pak naopak přináší v rozvoji vojenského umění zásadní změny. Jejimi nositeli jsou především Clausewitz, Jomini, Schlieffena další.

Niccolo Machiavelli (1469 –1527, Florencie) byl italský politik, diplomat, spisovatel, historik a vojenský teoretik. Byl současníkem Leonarda da Vinci a Michelangela Buonarroti. Žil a psal ve Florencii v době její největší slávy. Přestože nebyl profesionální voják, jeho dílo „Úvahy o umění válečném“ přináší do oblasti teorie vojenství významný posun. V tomto díle definuje celou řadu zásad (principů) jejichž dodržením lze dosáhnout vítězství. Uvádíme pouze několik nejdůležitějších:

- Obezřetný vojevůdce, i s tím nejlépe vycvičeným vojskem, se vždy hledí předem vyhnout všem možným nebezpečím a nesnázím.
- Co vyhovuje nepříteli, škodí tobě, co vyhovuje tobě, škodí nepříteli.
- Nikdy nezačíněj bitvu, když tví vojáci nevěří ve vítězství.
- Prostředky, jimiž dosahujeme vítězství, zásadně posvěcuje výsledek.
- Základní kvalitou dobrého vojevůdce je schopnost rozeznat nabízenou příležitost a včas se jí chopit.
- Disciplínou zmůžeš ve válce víc než bezhlavou odvahou.
- Je lepší mít silné zálohy než promrhat velké množství životů svých vojáků na jeden jediný, byť mohutný útok.
- Znalost vlastních a nepřátelských sil je nezbytný předpoklad úspěchu.
- Nedostatky v zásobování si přivodíš porážku bez jediného výstřelu.
- Prostor bitvy určuje druh a sílu tvých zbraní.
- Poznáš-li, že nepřítel prohlédl nebo předvídal tvou taktiku, okamžitě ji musíš změnit.
- Neuzavírej se radám druhých, ale o svých záměrech drž jazyk za zuby.
- Poslušnost ve vojsku udržuj před bitvou přísností a tresty, za boje vyhlídkou na ocenění a odměny.

- Schopný vojevůdce bojuje jen tehdy, když má výhodu ne své straně nebo z nezbytí (Machiavelli 2001: 150).

Dalšími vojenskými teoretiky, kteří předcházeli napoleonskému období a s ním spojenými změnami ve vojenském umění jsou:

- **Montecuccoli** (1609–1680) který byl jedním z prvních stratégů, kteří se snažili vypracovat univerzálně platnou teorii války. Stratégové 18. století věřili, že mohou extrapolovat geometrické principy obléhací taktiky na válku jako celek.
- **Henry Lloyd** (1720–1783) jako první definoval trvalé principy války, za které považoval sílu, iniciativu a všestrannost. Lloyd také jako první zdůraznil důležitost „operačních linií“, které převzali Tempelhoff, Bulow a především Jomini.

Diskuze o platnosti principů války se rozvinula v období revolučních válek a potom během válek napoleonských. Clausewitz a Jomini se dovolávají napoleonské strategie. Celou náplň napoleonské strategie, ve své době tak převratné, tvoří v podstatě následující zásady nebo požadavky:

- přenesení tíhy válčení na území protivníka;
- zničit živou sílu protivníka, snaha dosáhnout tohoto cíle soustředěním sil a prostředků na rozhodujícím směru;
- dosáhnout takového uspořádání sil a vytvoření takové situace, aby bylo nepřátelské uskupení možno porážet postupně či současně po jeho jednotlivých částech;
- dosáhnout vysoké rychlosti manévrování a přitom vytrvale a bez přestávek postupovat k dosažení konečných cílů;
- veškeré přesuny vlastních vojsk a jejich manévry se snažit provádět mimo bojiště, mimo dotyk s protivníkem;
- nekompromisně dovést k úplnému zničení sil protivníka jeho pronásledováním.

Všechny jeho zásady lze nalézt v té či oné míře na válce Napoleona proti tzv. „Třetí koalici“ v roce 1805, jejíž součástí byla bitva u Slavkova. Napoleon válčil na území států, které byly součástí koalice, především na území Rakouska (R). Ve svém tažení manévroval tak, aby zabránil posílení spojeneckých vojsk a mohl je tak porazit v rozhodující bitvě (Slavkov). Při svém tažení Evropou se pohyboval rychlostí 30 km/den, což bylo 2x větší tempo než spojenci (R a Rusko). Díky své rychlosti dokázal zaujmout před bitvou pro něj výhodné postavení. Po vítězné bitvě pronásledoval a zajímal spojenecké jednotky, tak aby vítězství bylo kompletní a spojenecká armáda zničena.

Protože byl Napoleon opravdový profesionál, který si osobní zkušeností osvojil vojenskou službu od nejnižší důstojnické hodnosti, mohl zobecnit jak své praktické zkušenosti, tak tvůrčím způsobem aplikovat to, čemu se naučil z teorie. O tom, že se usilovně učil teorii, svědčí jeho výrok: „Opravdové principy vedení války jsou ty, jimiž se řídilo sedm velkých vojevůdců, jejichž hrdinské činy pro nás zachovala historie: Alexandr, Hannibal, Caesar, Gustav Adolf, Turenne, princ Eugen a Friedrich.“

Carl von Clausewitz (1780 – 1831) byl pruský generál a významný válečný stratég a teoretik. Jeho hlavním dílem je kniha O válce (*Vom Kriege*), kterou vydala po jeho smrti jeho manželka Marie von Brühl. Clausewitz považuje válku za uměleckou aktivitu, nikoli však za aktivitu vědeckou, a když se snaží pochopit základní povahu války, vyvaruje se také toho, aby ji definoval podle několika principů. Hledal přiléhavý výraz pro vojenskou teorii, zavrhoval termín "vojenská věda", přednost dával výrazu "vojenské umění".

Henri Antoine Jomini (1779 – 1869). Významný vojenský historik a teoretik. Významný odpůrce a současník Clausewitze je odvážnější a tvrdí, že i když válka nemůže dosáhnout stejné míry jistoty jako exaktní vědy, přesto spočívá na neměnných a trvale platných principech. V díle *Summary of the Art of War* je popsána Jominiova doktrína, jejíž vliv je i v současnosti značný. Je založena na základním strategickém principu: řídit převážnou část své armády do rozhodujícího bodu válčiště a na nepřátelské komunikace. Jako první definoval hlavní principy bojové činnosti:

- usměrnění hlavních sil prostředky strategického spojení na rozhodující bod (klíčové pozice) vojenské operace;
- manévrování, v němž by pouze část vlastních sil byla vázána protivníkem;
- zaujetí takové pozice, která umožní manévr vlastních sil na taktické úrovni směrem k rozhodujícímu bodu bojiště nebo proti pozicím, které je třeba obsadit;
- postupovat tak, aby hlavní síly nejen dosáhly rozhodujícího bodu, ale byly také schopny postupovat energicky a koordinovaně s cílem dosažení maximální efektivity (Galatík a kol., 2008: 65).

Ferdinand Foch (1851 – 1929). Francouzský maršál a náčelník generálního štábu několik desítek let po Jominim rozlišuje už čtyři řídicí principy, které tvoří základ jeho strategické doktríny: ekonomie sil, volnost jednání - svobodné disponování silami a soustředěné údery.

Principy vojenského umění ve 20. a 21. století

Překotný technický a technologický vývoj v tomto období znamenal stejně rychlý vývoj vojenského umění. Vzniká hned několik škol, které reagují zpočátku na války vedené Pruskem proti Rakousku a Francii. Následně na průběh a výsledky obou světových válek a v současnosti na měnící se operační prostředí, v nichž jsou vedeny války současné. V období mezi světovými válkami se snažili položit základy vědy o válce Angličané a Američané. Zcela odlišný přístup k vojenskému umění byl v tomto období u Němců a z hlediska rozvoje teorie ale i praxe operačního umění u Sovětských vojenských teoretiků a praktiků. Z hlediska definice a aplikace principů vojenského umění je nezbytné jmenovat tyto osobnosti vojenské vědy:

Generál **J.F.C. Fuller** (1878 – 1966) byl přesvědčen, že válka je založena na základních principech. Ve své knize *„The Foundations of the Science of War (1926)“* Předkládá devět principů války a jejich vzájemnými vazbami. Podle něho jsou principy války odvozeny ze „zákona ekonomie sil“. Síla je rozdělena do tří kategorií: mentální síla (rozum, představitost a vůle), morální síla (strach, morálka a odvaha) a fyzická síla (ofenzivní, ochrana a mobilní schopnost). Principy války jsou definovány podle těchto tří kategorií a jsou definovány a popsány následovně:

- Řízení: Jaký je celkový cíl? Jaké úkoly musí být splněny pro dosažení cíle?
- Zaměření: Kam musí velitel zaměřit nejvíce úsilí?
- Rozdělení: Kam a jak se bude velitel členit své síly?
- Rozhodnost: Vůle bojovat, vůle vytrvat a vůle vyhrát musí být zachována.
- Překvapení: Velitelova schopnost skrýt své záměry a současně odhalovat cíle nepřítele. Uplatnění principu překvapení narušuje rovnováhu nepřítele - způsobuje demoralizaci jeho sil.

- Odolnost: Schopnost odolávat tlaku. To souvisí se schopností předvídat komplikace a rizika. Závisí na plánu a jeho schopnosti reagovat na ně a na připravenosti vojsk.
- Mobilita: Velitelova schopnost manévrovat svou silou, s cílem vymanévrovat síly nepřítele.
- Ofenzivní akce (Útok): Schopnost získat a udržet iniciativu v boji. Správně provedený útok ničí nepřítele - způsobuje dezorganizaci jeho sil.
- Ochrana: Schopnost chránit síly před hrozbami. (Fuller, 1926. 72)

B. H. Liddell Hart (1895 – 1970) navazuje svými pracemi na dílo Fullera. Na základě průběhu a výsledků druhé světové a války a především analýzou způsobu vedení války německými generály redukuje základní principy války na tři, které plně odpovídají ofenzivnímu pojetí vedení války. Jsou to: cíl, pohyb a překvapení. Je rovněž autorem známé myšlenky „*Ve strategii je někdy nejkratší cesta tou nejdelší – zatímco přímý postup unaví útočníka a posílí odpor obrany, nepřímý postup oslabí postavení obránce a naruší jeho rovnováhu.*“ (Hart, 1954: 59) Po druhé světové válce byl jedním z tvůrců strategie NATO.

Francouzskou školu v této oblasti a období zastupuje vojenský teoretik a pedagog plukovník F. Culmann, který ve svém díle *Stratégie* vydané v Paříži v roce 1924 definuje základní principy vojenského umění jako: ekonomie a soustředění prostředků, zaměření (na směru největší převahy) a bezpečnost.

Vojenští teoretikové po druhé světové válce jsou všeobecně opatrnější než jejich předchůdci a zdrženlivější při zavádění všeobecných principů války nebo obecně vojenského umění. Vojenský historik **Eric Muraise** rozlišuje tři základní principy války, na nichž se teoretikové shodují: vůle a morální síly, volnost jednání (nebo zajištění) a ekonomie. Tyto principy se mění podle epoch a disponibilních prostředků. Jsou definovány podle jediné proměnné, to jest cíle, jehož má být dosaženo.

První princip charakterizuje celý prostor vojenské nebo jiné akce. Je to vůle dosáhnout úspěchu směřující ke zlomení vůle protivníka. Druhy princip je specificky vojenský: jedná se o volnost jednání vnější (taktickou) a vnitřní (strategickou). Princip ekonomie je rozsáhlejší než princip ekonomie sil: je zaměřen na „*vnucení své vůle při nejnižších nákladech*“. (Muraise, 1964) Tento mnohem rozumnější přístup má výhodu v tom, že činí strategickou diskuzi mnohem srozumitelnější. Zmíněné tři principy byly vysloveny s jistou mírou všeobecnosti, která dokazuje nesnadnost zavádění principů na jedné straně soustavných, užitečných na operační úrovni a na druhé straně použitelných za všech okolností. Specializace v této oblasti dosahuje výsledků konkrétnějších, i když méně pozoruhodných, a dokazuje, že určité principy, jejichž existence není sporná, jsou přesto omezeny na specifické oblasti války a na zvláštní okolnosti. Je jasné, že principy války nemohou mít hodnotu univerzálních zákonů.

Tak jak byly definovány principy vojenského umění tak se setkáváme v dílech dalších autorů s velmi podobnými principy například strategického myšlení, principy války či principy obrany. Všechny tyto kategorie vycházejí ze společného filosofického základu. V současné době vychází teorie vojenského umění a jeho principů z jejich shrnutí obsažené v polním manuálu armády USA FM 100-5, tak jak je vyčísluje poslední odstavec v tabulce 1. Jejich naplnění a aplikace je obsahem kapitoly 4. 3.

Tabulka 4-1 Vývoj v definování principů války (vojenského umění) (zdroj Galatík a kol., 2008: 53)

Foch	Fuller	Liddell Hart	Culman	FM 100-5
Ekonomie sil	Řízení	Cíl	Ekonomie a soustředění prostředků	Cíl
Volnost jednání	Útok	Pohyb	Zaměření (na směru největší převahy)	Útok
Soustředění sil	Překvapení	Překvapení	Bezpečnost	Soustředění
	Soustředění			Ekonomie sil
	Rozdělení			Manévr
	Bezpečnost			Jednota velení
	Mobilita			Bezpečnost
	Odolnost			Překvapení
	Rozhodnost			Jednoduchost

4.3 Současný pohled na principy vojenského umění – praktické uplatnění v moderních a postmoderních válkách

Rozvoj vojenského umění na přelomu 20. a 21. století byl výrazně ovlivněn především zásadní změnou povahy a charakteru operačního prostředí, ve kterém se války a plánovaly a ve kterých probíhaly a také zásadní změnou bezpečnostního prostředí. Do konce 80. let se svět připravoval na válku mezi Západem a Východem tedy mezi Varšavskou smlouvou a státy NATO. Tato válka tedy měla mít koaliční a globální charakter. Měla být vedena s použitím jaderných zbraní především s použitím raketových nosičů. Rozhodujícími pro vítězství v takovémto konfliktu byl ekonomický potenciál koalic a morální odolnost obyvatel.

S rozpadem sovětského bloku a tím i Varšavské smlouvy se situace v oblasti vojenského umění a jeho aplikace zásadně mění. Války, které v tomto období probíhaly a probíhají, mají zcela odlišný charakter. Společným prvkem s předchozím obdobím je jejich koaliční charakter (pokud se na jejich řešení podílí NATO). Ale jinak byly 90. léta ve znamení zásadních změn v pojetí ozbrojeného zápasu. Na významu nabývá především:

- informační převaha, mluví se o informační válce;
- převaha ve vzduchu a s tím spojené letecké údery;
- technologická převaha;
- přesnost úderů na velkou vzdálenost;

- po úderech se vzduchu následuje rychlá pozemní operace na rozhodujícím směru.(Eichler, 2006: 89)

Zcela novou roli sehrává NATO v operacích spojených s udržováním míru v oblastech probíhajících konfliktů. Celou řadu zásadních změn ve způsobu nasazení NATO přinesly operace v bývalé Jugoslávii v 90. letech 20. století. V této části studijního textu budou rozebrány zásadní konflikty tohoto období z hlediska změn vojenského umění a z hlediska naplnění principů charakterizujících nasazení vojenských sil v současnosti. Tyto principy lze nalézt v doktrinálních materiálech všech moderních armád. Většina z nich vychází z amerického FM 100-5 i když lze nalézt národní specifika u většiny armád včetně AČR. Jedná se tedy strategické principy války, jejichž naplnění má umožnit americkým silám zvítězit:

- **Cíl** – směřování vojenské operace k dosažení jasně definovaného rozhodujícího cíle.
- **Ofenzivnost** – udržení a využití iniciativy.
- **Masovost** - hromadné nasazení sil v rozhodujícím čase a prostoru.
- **Ekonomie sil** – **efektivní** využití všech dostupných sil; umět využít minimální síly k dosažení patřičného efektu.
- **Manévr** – dostat nepřítele do pro něj nevýhodné pozice pomocí flexibilního využití vlastních sil.
- **Jednota velení** – k dosažení každého cíle je nutná jednota velení a jednotné úsilí.
- **Bezpečnost** – nedovolit aby nepřítel získal neočekávanou výhodu.
- **Překvapení** – udeřit na nepřítele tam a tak jak to neočekává
- **Jednoduchost** – mít připraveny jasné a jednoduché plány a zajistit jejich pochopení.
(FM 100-5: 2-4)

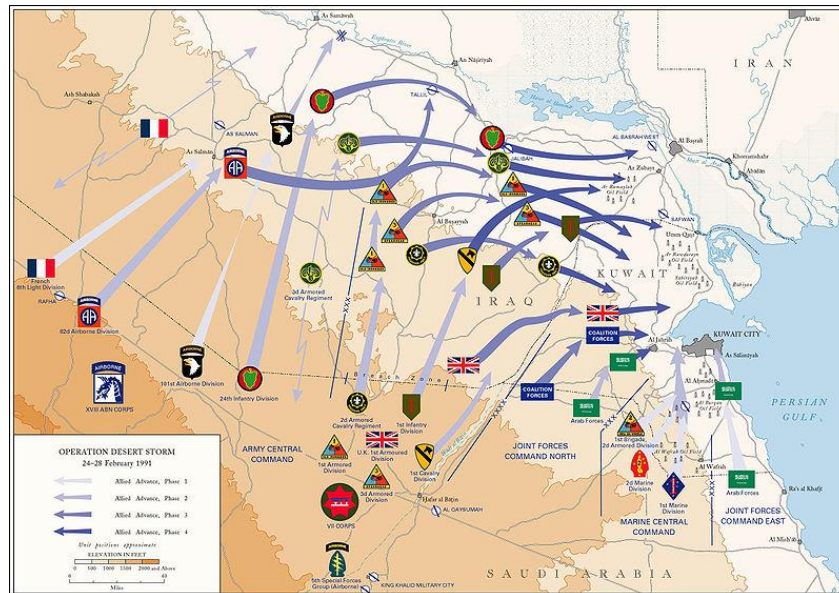
Válka v zálivu

Válka v Zálivu (2. srpna 1990 - 28. února 1991) známá také jako **Operace pouštní bouře** byla ozbrojeným konfliktem mezi Irákem a koalicí 28 států (včetně Československa) v čele s USA, kterým OSN poskytla mandát k provedení vojenské operace za účelem osvobození Kuvajtu obsazeného iráckými silami 2. srpna 1990. Rada bezpečnosti OSN schválila ekonomické sankce proti Iráku. Americký prezident George H. W. Bush vyslal americká vojska k obraně Saúdské Arábie a následně se přidaly další státy. Faktickým ultimátem pro Saddáma byla rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 678.

Plán vrchního velitele koaličních sil generál Normana Schwarzkopfa byl poměrně jednoduchý. Prvním cílem byly nepřátelské radarové a protiletectvé systémy. S cílem znemožnit jim kontrolovat vzdušný prostor a omezit tak ztráty vlastních letadel a dosáhnout naprosté převahy ve vzduchu. Ničení cílů ze vzduchu trvalo 43 dnů a tato část operace se nazývala Ocelový déšť.

Když USA a spojenci získaly naprostou leteckou převahu nad Irákem, začala druhá část operace Pouštní bouře, jejímž cílem bylo především osvobodit Kuvajt. Naplánován byl masivní obkličovací manévr. Na hlavní město Kuvajt byly provedeny diverzní útoky, ale hlavní útok směřoval přes saúdskoarabskou hranici směrem na sever a pak se stočil na východ. Dne 24. února začal pozemní útok mohutným leteckým a dělostřeleckým bombardováním iráckých frontových linií. Poté americký 17. sbor, 101. výsadková divize a francouzská 6. Daguetova divize pronikly hluboko na irácké území. Hned za nimi postupoval americký 7. sbor včetně

britské 1. obrněné divize, která se stočila východním směrem na Kuvajt. Nakonec americká námořní pěchota a pozemní jednotky arabských států postoupily přímo přes kuvajtskou hranici k hlavnímu městu. Na obrázku č. 4-6 je schéma pozemní části operace.

Obrázek 4-6 Schéma pozemní části operace Pouštní bouře
(Tomek: 1)

Operace byla významnou útočnou akcí, kterou podnikla koalice Západu a arabských států s cílem napravit nespravedlivý akt agrese. Ve své době byla považována za neobyčejně hazardní krok, přesto však potvrdila hrozivou sílu zbraní založených na moderních technologiích. Střely s plochou dráhou letu, přesné bomby, bitevní vrtulníky a tanky vybavené přístroji pro noční vidění – to vše dohromady bylo zdrojem převahy nad iráckými pozemními silami.

Tato válka je klasickým příkladem důsledného naplnění principů války v praxi. Téměř všech devět, tak jak je později definoval FM 100-5, bylo dodrženo s drobnými výjimkami.

- Cíl: osvobození Kuvajtu – jasný dosažen (pokud by bylo cílem svržení Saddáma Husajna mohlo být ušetřeno mnoho životů v tzv. Druhé válce v zálivu).
- Ofenzivnost: od počátku byla iniciativa jasně v rukou spojenců.
- Masovost: nasazeno bylo asi 600 000 vojáků na straně koalice, převaha v technice byla mnohonásobná.
- Ekonomie sil: díky obrovské technologické převaze byl stanovený cíl poměrně malý. Nebyla ani zničena irácká armáda jako celek.
- Manévr: Těsně před zahájením pozemní části operace byl proveden jeden z nejsložitějších manévrů vojenské historie – výměna arabských a „západních“ sil podél hranice s Irákem a Kuvajtem. Tím se dostali irácké jednotky do neřešitelné situace.
- Jednota velení: Ukázalo se, že pokud je jasný a všemi koaličními partnery přijatelný cíl, lze dosáhnout i u široké koalice jednoty velení a jednotného úsilí.
- Bezpečnost: byla zajištěna jednoznačnou informační převahou.
- Překvapení: bylo dosaženo pomocí manévru a díky oslepení iráckých radarů.

- Jednoduchost: Jednalo se sice o velmi složitou operaci v nových koaličních podmínkách. Základ plánu však byl jednoduchý a všemi přijatelný.
-

Válka v Jugoslávii - Operace Spojenecká síla (1999)

Oficiální cíle NATO v Kosovu byly uvedeny v prohlášení, které 12. dubna 1999 schválila Severoatlantická rada. Konkrétně šlo o zastavení násilí a represí proti kosovským Albáncům, stažení všech ozbrojených sil z Kosova, vstup mezinárodních sil do Kosova, návrat uprchlíků, humanitární pomoc a vyřešení statutu Kosova na základě dohod z Rambouillet (U.S. Department of State : 1). Taktický cíl operace Allied Force byl zřejmý: rozmístění sil pod velením NATO v Kosovu.

V první fázi měla být zneškodněna srbská protivzdušná obrana, aby mohlo letectvo NATO volně operovat nad celou Jugoslávií. Poté měly být současně prováděny taktické útoky proti srbským vojenským silám v Kosovu a strategické útoky proti vojenským i jiným významným cílům v celém Srbsku. Taktické údery měly jednak zastavit násilí páchané Srby na Albáncích a jednak připravit prostor pro případnou invazi, resp. vstup pozemních jednotek NATO proti vůli Bělehradu. Strategické nálety proti vojensky důležitým cílům měly Srbsko donutit vrátit se k jednacímu stolu a akceptovat vstup sil NATO do Kosova.

Pokud jde o likvidaci srbské protivzdušné obrany, je zcela evidentní, že tento cíl se Alianci zajistit nepodařilo, protože k sestřelům docházelo během celé doby trvání operace. Srbské síly v Kosovu sice utrpěly určité ztráty, které se ovšem týkaly převážně těžší techniky (obrněných vozidel a dělostřelectva), zatímco na represích se podílely hlavně lehce vyzbrojené pěchotní jednotky, které zase tak vážně oslabeny nebyly. Paradoxním výsledkem náletů proto bylo, že násilí proti albánským civilistům narůstalo a uprchlíků přibývalo. Nejvýznamnější vojenský efekt měly letecké útoky na strategické cíle v celé zemi, ovšem ani ty samy o sobě nestačily k tomu, aby Bělehrad projevil ochotu jednat o podmínkách NATO.

Koncem května 1999 bylo oběma stranám jasné, že tímto způsobem nelze dále pokračovat. Samotné nálety, jakkoli byly ničivé, nedokázaly přimět Bělehrad k jednáním, a navíc by jejich prodlužování znamenalo nárůst civilních ztrát a vedlejších škod. Jediným možným vyústěním by tedy byla pozemní invaze NATO do Kosova, která se koncem května začala velmi vážně připravovat, i když měla jen malou podporu u veřejnosti v zemích NATO. Milošević zřejmě pochopil, že vstupu jednotek Aliance do Kosova už prostě nezabrání; sama srbská armáda by proti nim neměla nejmenší šanci a Rusko dalo jasně najevo, že sice bude Srbsku poskytovat co možná nejrozsáhlejší diplomatickou, materiální, zpravodajskou a jinou podporu, ovšem o přímé vojenské intervenci proti NATO nemohla být ani řeč. Milošević se ale s Moskvou dohodl, že v Kosovu budou rozmístěni ruští vojáci, kteří obsadí severovýchodní část Kosova, kde se nacházelo nejvíc Srbů (a také naleziště vzácných kovů).

2. června 1999 tedy Bělehrad oznámil, že na podmínky NATO přistupuje, ale žádal lhůtu 24 hodin pro odchod srbských vojsk z Kosova (v oné době měly totiž přijít ruské síly). Nálety byly přerušeny 8. června, operace formálně skončila 10. června a následujícího dne se Srbové začali stahovat z Kosova. Ale již 12. června se do Kosova z Bosny přesunuly ruské jednotky, což velmi překvapilo síly KFOR, které vstoupily z Makedonie na území Kosova až několik hodin po Rusech. Během oné lhůty se však stačila do Kosova vrátit také většina ozbrojenců z UÇK a následovala pro změnu vlna násilí proti Srbům. Až po několika napjatých dnech bylo dosaženo

dohody mezi Aliancí a Ruskem, UČK složila zbraně a civilní správu Kosova převzala administrativa OSN (Visingr: 6).

Celkové hodnocení operace Allied Force záleží na tom, jakou motivaci přisoudíme NATO. Jestliže akceptujeme oficiální tvrzení, tedy výlučně snahu o pomoc kosovským Albáncům, lze operaci hodnotit jako krátkodobě i dlouhodobě celkem úspěšnou. Srbské ozbrojené jednotky byly donuceny opustit Kosovo, které má nyní faktickou nezávislost garantovanou jednotkami NATO. Srbsko ztratilo na dění v Kosovu prakticky veškerý vliv a bylo jen otázkou času, kdy Kosovo získá i formální nezávislost s dohledem OSN což se také stalo.

Naopak z pohledu Ruska byla operace Allied Force neúspěšná, či spíše kontraproduktivní. Po odchodu srbských jednotek se do Kosova vrátili ozbrojenci z UČK, kteří páchali násilí na srbských civilistech; ti vnímali útvary západních zemí jako spojence UČK, a proto se obraceli převážně na ruské vojáky KFOR, což spolu s ruskou podporou Bělehradu přispělo k posílení pozice Ruska v Srbsku. Pokud přistoupíme na tezi, že cílem Allied Force bylo demonstrovat technologickou převahu NATO, pak výsledek se rovněž poněkud lišil od očekávání. Moderní výzbroj NATO sice většinou fungovala dobře, ale v některých případech se ukázalo, že jí lze vzdorovat poměrně primitivními prostředky (viz klamné cíle či sestřelení F-117A). Poté, co se ruským prezidentem stal Vladimir Putin, byla urychlena ruská vojenská reforma, jež vychází i ze zkušeností z operace Allied Force. Ruská zahraniční, bezpečnostní i vojenská politika se stala více asertivní, samostatnější a v některých případech i výslovně konfrontační. Souhrnně řečeno, pokud mělo NATO pomoci bombardování Srbska v úmyslu „zastřelit“ nebo „oslabit“ Ruskou federaci, pak výsledkem byl naprosto přesný opak.

Z hlediska naplnění principů války lze hodnotit operaci jako ne zcela úspěšnou.

- Cíl: Vzhledem k tomu, že se nepodařilo jasně definovat a deklarovat skutečný cíl operace bylo jeho naplnění komplikované. Bylo totiž sledováno více cílů různých úrovní (politický, strategický a taktický).
- Ofenzivnost: Silám NATO se nepodařilo udržet iniciativu po celou dobu operace. V přestávkách docházelo k zásadním změnám situace (návrat bojovníků UČK).
- Masovost: Síla leteckého úderu nebyla taková jako v případě války v zálivu.
- Ekonomie sil: Nasazené síly umožnily naplnění cílů operace – především stažení srbských jednotek z Kosova, ale neumožnily rychlé obsazení Kosova (severní kosovo a letiště v Prištině obsadily ruské síly).
- Manévr: Nebyl proveden dostatečně rychle překvapivě.
- Jednota velení: Problémy vznikly již při vlastním plánování a vedení leteckých úderů – NATO nebylo jednotné.
- Bezpečnost: Vzhledem k tomu, že srbské síly nemohly spoléhat na vnější pomoc (Rusko) v pozemní části operace nedošlo k jejímu porušení. Jiné to však bylo v letecké, kdy se dařilo srbským jednotkám sestřelovat i ty nejmodernější letouny.
- Překvapení: Bylo dosaženo v letecké kampani, nepodařilo se ale plně zlikvidovat srbskou PVO. Další kroky pak probíhaly na základě politických dohod.
- Jednoduchost: Plán vycházel z podobného schématu jako Pouštní bouře, ale problémy s jasným vytčením cíle jej učinily závislým na politickém rozhodování.

Celkem lze konstatovat, že operace Spojenecká síla nebyla pro NATO jednoznačně úspěšná z důvodu porušení nebo neúplného naplnění principů vedení války.

Afghánistán – Operace Trvalá svoboda 2001

Operace "Trvalá svoboda" je vojenskou reakcí na teroristické útoky z 11. září 2001. Operace "Trvalá svoboda" je tedy název spojovaný s bojem proti terorismu mimo území Spojených států amerických. Primárním cílem operace je zničení teroristické sítě a všech dalších, kteří ji poskytují podporu.

Vojenské akce v rámci protiteroristické operace "Trvalá svoboda" byly zahájeny v Afghánistánu dne 7. října 2001, kdy ozbrojené síly Spojených států amerických a Velké Británie zahájily letecké útoky proti výcvikovým táborem teroristické organizace al-Kajdá a vojenským zařízením tehdy vládnoucího hnutí Taliban v Afghánistánu. Cílem vojenské operace bylo zničit teroristickou organizaci al-Kajdá a svrhnout Taliban, který jí poskytoval útočiště. Použity přitom byly i jedny z největších konvenčních explozivních zbraní, BLU-82/C-130 Daisy cutter a bombardování způsobilo škody i v civilních oblastech, včetně stovek obětí na životech. Ztráty na civilním obyvatelstvu provázely celý průběh operace. Byly způsobeny především problémy s identifikací cílů. Přesto bylo použito téměř 90% přesné letecké munice proti 10% v Pouštní bouři (Eichler, 2006: 89).

19. října byly zahájeny pozemní akce. Letecké údery podporované akcemi zejména amerických a britských zvláštních jednotek a elitních oddílů umožnily Severní alianci 13. listopadu 2001 dobýt Kábul. Později se o jeho kontrolu dělila s americkými jednotkami. Vláda Talibanu na celostátní úrovni padla, nějakou dobu se však ještě držela zejména v jižních provinciích v okolí Kandaháru. V Afghánistánu však dále působily skupiny bojovníků věrných Talibanu. Talibanem vyhnáný prezident Burhanuddín Rabbání se dočasně vrátil do úřadu, v prosinci 2001 byla sestavena nová vláda. Její premiér Hamíd Karzái se roku 2002 stal dočasným a od roku 2004 řádným prezidentem. Vláda převzala moc nad většinou území vyjma jihu, řadu oblastí však ovládá víceméně formálně na základě dohod s místními vůdci a od roku 2006 sílí nepokoje a bombové útoky i přímé přepady armádních konvojů a základen. Pořádek v oblasti Kábulu se snaží udržovat mise Mezinárodních bezpečnostních podpůrných sil (ISAF), schválená rezolucí 1386 Rady bezpečnosti OSN z 20. prosince 2001 OSN a od roku 2003, kdy byla rozšířena do dalších významných měst, svěřená pod vedení NATO.

Protiteroristická operace "Trvalá svoboda" je koaliční vojenská operace vedená Spojenými státy americkými, na které se v současné době podílí více než 20 zemí světa. Z tohoto počtu je valná většina z členských zemí Severoatlantické aliance, které se jí účastní v souladu s aktivací článku 5 Severoatlantické smlouvy z počátku října 2001. Celkem je do této operace zapojeno na 50 000 příslušníků pozemních sil, letectva a námořnictva (MZV).

Z vojenského hlediska lze operaci Trvalá svoboda hodnotit jako úspěšnou. Díky jasné stanovenému cíli a široké podpoře spojenců a v neposlední řadě naplnění prakticky všech principů vedení války neprovázely tento konflikt podobné problémy jako v Kosovu. Ukázal se však zcela nový aspekt a tím bylo nepochopení nebo špatné hodnocení operačního prostředí. Projevilo se to především v:

- Nepochopení sociálních a společenských vazeb v Afghánistánu;
- Podcenění vlivu místních vůdců a přecenění možností centrální vlády;

- Aplikaci euro-atlantických společenských a politických norem a zvyků do prostředí zcela kulturně odlišného;
- Nepochopení faktu, že vojenské vítězství neznamena ukončení konfliktu;
- Nepochopení mentality obyvatel Afghánistánu;
- Nepoučení se z historie Afghánistánu především v průběhu a výsledku vojenských intervencí na jeho území.

Operace Enduring Freedom v Afghánistánu ukázala na novou skutečnost. Pro úspěch operace nestačí připravit a nasadit ozbrojené síly, ale vzhledem k složitosti operačního prostředí je nutné do přípravy soudobých operací zapojovat nové složky. Jsou to mezinárodní organizace, nevládní organizace, obchodní a průmyslové subjekty, agentury atd. Je tedy nutno přistupovat k plánování a vedení soudobých a budoucích operací komplexně s využitím možností a schopností všech zainteresovaných aktérů.